

روانشناسی و آموزش کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه

تألیف:

دکتر عباسعلی حسین‌خانداد
(استادیار روان‌شناسی دانشگاه گیلان)

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۰

حسین خاتزاده فیروزجا، عباسعلی، ۱۳۵۸ -
روانشناسی و آموزش کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه / تألیف عباسعلی
حسین خاتزاده.

تهران: آوای نور، ۱۳۹۰.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۱۳-۶۱-۸

۴۱۶ ص. جدول، نمودار.

فهرست نویسی براساس فیبا.

کتابنامه، نمایه.

موضوع: آموزشهای ویژه -- آموزشهای ویژه -- جنبه‌های روانشناسی

۳۷۱/۹

LC ۳۹۶۵/ح ۹۱۳۹۰

۲۵۳۷۳۵۸

شماره کتابخانه ملی:

روانشناسی و آموزش کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه

تألیف: دکتر عباسعلی حسین خاتزاده

چاپ اول - ۱۳۹۰

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

صحافی: کسری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۱۳-۶۱-۸

تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان شهید وحید نظری - پلاک ۹۹

تلفن: ۶ - ۶۶۹۶۳۵۵ / نمابر: ۶۶۴۸۰۸۸۲ / همراه: ۰۹۱۲۲۰۰۴۵۵۷

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

قیمت ۱۲۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۷	پیش‌گفتار
۲۱	فصل اول: مقدمه‌ای بر آموزش کودکان با نیازهای ویژه
۲۴	میزان شیوع
۲۵	معرفی گروه‌های مختلف دانش‌آموزان با نیازهای ویژه
۲۶	تعریف آموزش ویژه
۲۶	موقعیت آموزشی
۳۰	خلاصه فصل
۳۱	فصل دوم: اختلال کم‌توانی ذهنی
۳۹	تعریف کم‌توانی ذهنی بر اساس راهنمای ۲۰۰۲
۴۱	مدل نظری
۴۷	سنجش و تشخیص اختلال کم‌توانی ذهنی
۴۸	الف) سنجش هوش
۴۹	مروری بر مقیاس‌های هوشی رایج در دسترس
۴۹	مقیاس هوشی وکسلر کودکان - ویرایش سوم
۵۰	مقیاس هوشی وکسلر بزرگسالان - ویرایش سوم
۵۰	آزمون استفورد بینه - ویرایش چهارم
۵۱	آزمون استفورد بینه - ویرایش پنجم

۵۲	سیستم سنجش شناختی.....
۵۳	مجموعه سنجش کافمن برای کودکان.....
۵۴	آزمون هوشی اسلوسن.....
۵۵	مقیاس‌های تحول نوزادی ییلی.....
۵۵	آزمون جامع هوش غیرکلامی.....
۵۶	مقیاس عملکرد بین‌المللی لایتر- تجدید نظر شده.....
۵۶	آزمون هوش غیرکلامی عمومی.....
۵۶	ب) سنجش رفتار سازشی.....
۵۹	مفروضه‌های مربوط به رفتار سازشی در ارتباط با تشخیص.....
۶۱	ابعاد مهارت‌های مفهومی، اجتماعی و عملی رفتار سازشی.....
۶۲	مقیاس‌های رفتار سازشی.....
۶۳	مقیاس‌های رفتار سازشی وایسلند.....
۶۳	مقیاس‌های رفتار سازشی انجمن کم‌توانی ذهنی آمریکا.....
۶۴	مقیاس‌های رفتار مستقلانه.....
۶۵	آزمون تجدید نظر شده جامع رفتار سازشی.....
۶۵	سیستم سنجش رفتار سازشی.....
۶۶	ج) قضاوت بالینی.....
۶۷	رهنمودهایی برای قضاوت بالینی.....
۶۸	میزان بروز و شیوع اختلال کم‌توانی ذهنی.....
۶۸	میزان بروز.....
۶۹	میزان شیوع.....
۷۰	عوامل مرتبط با میزان شیوع.....
۷۲	سبب‌شناسی اختلال کم‌توانی ذهنی.....
۷۲	عوامل قبل از تولد.....
۷۲	۱- اختلال‌های کروموزومی.....
۷۷	۲- خطاهای متابولیسم مادرزادی.....
۷۸	۳- اختلال‌های تحولی مربوط به شکل‌گیری مغز.....

۷۹	 عوامل محیطی
۷۹	 عوامل هنگام تولد
۸۰	 عوامل بعد از تولد
۸۱	 رویکرد چندعاملی و بین نسلی سبب‌شناسی
۸۳	 ویژگی‌های افراد کم‌توان ذهنی
۸۳	 ویژگی‌های شناختی
۸۳	 توجه
۸۵	 زبان
۸۵	 حافظه و فراحافظه
۸۶	 فراشناخت
۸۷	 یادگیری و پیشرفت تحصیلی
۸۸	 توانایی انتقال و تعمیم‌دهی مهارت‌ها
۸۹	 ویژگی‌های عاطفی / رفتاری
۸۹	 انگیزش
۸۹	 اعتماد به نفس
۹۰	 مشکلات رفتاری در افراد کم‌توان ذهنی
۹۱	 ویژگی‌های جسمانی
۹۳	 ملاحظات آموزشی
۹۵	 آموزش تلفیقی
۹۵	 خردمختاری
۹۷	 راهبردهای آموزشی
۹۸	 درمان مشکلات رفتاری
۹۸	 (الف) مشاوره و روان‌درمانگری
۹۹	 (ب) رفتار درمانگری
۱۰۲	 (ج) درمان پزشکی
۱۰۳	 آموزش مهارت‌های اجتماعی
۱۰۵	 موقعیت آموزشی

۱۰۵.....	کلاس‌های درس مستقل.....
۱۰۶.....	اتاق‌های مرجع.....
۱۰۶.....	کلاس درس آموزش عمومی.....
۱۰۷.....	خدمات مختلط.....
۱۰۸.....	خلاصه فصل.....
۱۱۱.....	فصل سوم: تیزهوشی
۱۱۳.....	تعریف و توصیف تیزهوشی.....
۱۱۸.....	میزان شیوع.....
۱۱۸.....	ریشه‌های تیزهوشی.....
۱۱۹.....	روش‌های شناسایی تیزهوش.....
۱۲۳.....	ویژگی‌های افراد تیزهوش.....
۱۲۴.....	گروه‌هایی از دانش‌آموزان تیزهوش که مورد غفلت قرار می‌گیرند.....
۱۲۴.....	۱. دانش‌آموزان تیزهوش با پیشرفت پایین.....
۱۲۵.....	۲. دانش‌آموزان تیزهوش مربوط به وضعیت اجتماعی / اقتصادی پایین.....
۱۲۶.....	۳. دانش‌آموزان تیزهوش مربوط به گروه‌های فرهنگی و قومی.....
۱۲۶.....	۴. دانش‌آموزان تیزهوش با ناتوانی.....
۱۲۸.....	ملاحظات آموزشی.....
۱۲۹.....	تسریع.....
۱۳۱.....	غنی‌سازی.....
۱۳۲.....	آموزش ویژه.....
۱۳۲.....	دوره‌های ویژه.....
۱۳۳.....	کلاس‌های مستقل
۱۳۳.....	مدارس خاص.....
۱۳۳.....	مطالعه مستقل.....
۱۳۴.....	یادگیری مشارکتی.....
۱۳۴.....	برنامه‌های تابستانی.....
۱۳۵.....	دانش‌آموزان تیزهوش در کلاس‌های عادی.....

۱۳۶	 خلاصه فصل
۱۳۹	 فصل چهارم: ناتوانی‌های یادگیری
۱۴۲	 تعریف ناتوانی یادگیری
۱۴۲	 تعریف دولت فدرال
۱۴۲	 تعریف کمیته ملی مشترک ناتوانی‌های یادگیری
۱۴۴	 میزان شیوع
۱۴۵	 سبب‌شناسی
۱۴۶	 عوامل ژنتیکی
۱۴۷	 عوامل تراتوزن
۱۴۷	 عوامل پزشکی
۱۴۷	 روش‌های شناسایی و سنجش ناتوانی یادگیری
۱۴۸	 ۱. تفاوت پیشرفت - توانایی
۱۴۹	 ۲. پاسخ به مداخله یا پاسخ به درمان
۱۵۰	 روش‌های سنجش ناتوانی یادگیری
۱۵۰	 ۱. سنجش استاندارد پیشرفت
۱۵۱	 ۲. سنجش تک‌رونی
۱۵۱	 ۳. سنجش غیررسمی
۱۵۲	 ۴. سنجش اصیل
۱۵۲	 ویژگی‌های افراد مبتلا به ناتوانی یادگیری
۱۵۳	 مشکلات تحصیلی
۱۵۳	 ۱. خواندن
۱۵۴	 ۲. زبان نوشتاری
۱۵۵	 ۳. زبان گفتاری
۱۵۵	 ۴. ریاضی
۱۵۵	 مشکلات ادراکی و ادراکی / حرکتی
۱۵۶	 مشکلات در توجه و فزون‌کنشی
۱۵۶	 حافظه

۱۵۷	شناخت
۱۵۷	فراشناخت
۱۵۸	مشکلات اجتماعی / هیجانی
۱۵۹	انگیزش
۱۵۹	ملاحظات آموزشی
۱۶۰	آموزش شناختی
۱۶۰	۱. آموزش خود
۱۶۱	۲. خودبازبینی
۱۶۱	۳. تدریس دو جانبه
۱۶۲	آموزش مستقیم
۱۶۳	آموزش راهبردهای مطالعه
۱۶۳	استفاده از حواس مختلف
۱۶۴	آموزش توسط همسالان
۱۶۶	آموزش با استفاده از کامپیوتر
۱۶۷	آموزش مهارت‌های اجتماعی
۱۶۸	مداخله اولیه
۱۶۹	خلاصه فصل
۱۷۱	فصل پنجم: نارسایی توجه / فزون‌کنشی
۱۷۳	تعریف اختلال نارسایی توجه / فزون‌کنشی
۱۷۷	میزان شیوع
۱۷۸	سنجش
۱۷۹	سبب‌شناسی
۱۸۰	ویژگی‌ها
۱۸۱	مدل بارکلی از نارسایی توجه / فزون‌کنشی
۱۸۳	مشکلات در سازش‌یافتگی اجتماعی
۱۸۳	مشکلات تحصیلی
۱۸۴	مداخله‌های آموزشی و درمانی

۱۸۶.....	خلاصه فصل
۱۸۹.....	فصل ششم: اختلال‌های هیجانی / رفتاری
۱۹۲.....	تعریف اختلال‌های هیجانی / رفتاری
۱۹۲.....	تعریف دولت فدرال آمریکا
۱۹۳.....	تعریف شورای کودکان استثنایی
۱۹۳.....	مزیت‌های تعریف شورای کودکان استثنایی نسبت به تعریف دولت فدرال
۱۹۴.....	تعریف ائتلاف آموزش ویژه و سلامت روان
۱۹۵.....	طبقه‌بندی
۱۹۶.....	میزان شیوع
۱۹۸.....	سبب‌شناسی
۱۹۸.....	عوامل زیست‌شناختی
۱۹۹.....	عوامل خانوادگی
۲۰۰.....	عامل مدرسه
۲۰۰.....	عوامل فرهنگی
۲۰۱.....	فرایند شناسایی
۲۰۳.....	ویژگی‌های افراد مبتلا به اختلال‌های هیجانی / رفتاری
۲۰۳.....	هوش و پیشرفت
۲۰۳.....	ویژگی‌های اجتماعی و هیجانی
۲۰۶.....	برنامه‌های مداخله‌ای
۲۰۸.....	آموزش مهارت‌های اجتماعی
۲۱۰.....	مداخله اولیه
۲۱۲.....	خلاصه فصل
۲۱۵.....	فصل هفتم: اختلال‌های ارتباطی
۲۱۷.....	تحول زبان
۲۲۰.....	تعریف
۲۲۲.....	میزان شیوع

۲۲۲	طبقه‌بندی اختلال‌های ارتباطی
۲۲۳	اختلال‌های اولیه زبان
۲۲۳	اختلال‌های ثانویه زبان
۲۲۴	اختلال‌های گفتار
۲۲۴	اختلال‌های در سیالی
۲۲۶	اختلال‌های حرکتی - گفتار
۲۲۷	اختلال دیس آرتریا
۲۲۷	اختلال آپراکسیا
۲۲۸	فراپند منجش
۲۲۹	ملاحظات آموزشی
۲۲۹	تسهیل استفاده اجتماعی از زبان
۲۳۰	راهبردهای پرسش و پاسخ
۲۳۱	تدریس زبان نوشتاری
۲۳۲	مداخله اولیه
۲۳۴	نقش خانواده
۲۳۵	خلاصه فصل
۲۳۷	فصل هشتم: آسیب شنوایی
۲۳۹	تعریف و طبقه‌بندی
۲۴۱	میزان شیوع
۲۴۲	آناتومی گوش
۲۴۴	سبب‌شناسی
۲۴۵	عوامل ایجادکننده آسیب شنوایی قبل از اکتساب زبان
۲۴۵	عوامل ایجادکننده آسیب شنوایی بعد از اکتساب زبان
۲۴۶	ویژگی‌های افراد با آسیب شنوایی
۲۴۶	تحول زبان
۲۴۸	توانایی هوشی
۲۴۹	پیشرفت تحصیلی

۲۵۰	سازش‌یافتگی اجتماعی
۲۵۱	سلامت روان‌شناختی
۲۵۲	شناسایی و مداخله زودهنگام
۲۵۳	روش‌های مختلف ارتباطی
۲۵۸	فناوری
۲۵۹	کاشت حلزون
۲۵۹	کامپیوترها
۲۶۰	وسایل ارتباط کمکی
۲۶۰	زیرنویس
۲۶۱	وسایل هشداردهنده
۲۶۱	فرهنگ ناشنویان
۲۶۴	خلاصه فصل
۲۶۷	فصل نهم: آسیب بینایی
۲۶۹	تعریف و طبقه‌بندی
۲۶۹	تعریف قانونی
۲۶۹	تعریف آموزشی
۲۷۰	میزان شیوع
۲۷۰	فیزیولوژی چشم
۲۷۱	سبب‌شناسی
۲۷۲	اختلال‌های انکساری
۲۷۲	مشکلات مربوط به عضله چشم
۲۷۳	ویژگی‌های افراد با آسیب بینایی
۲۷۴	توانایی هوشی
۲۷۵	جهت‌یابی و تحرک
۲۷۶	پیشرفت تحصیلی
۲۷۶	سازش‌یافتگی اجتماعی
۲۷۸	ملاحظات آموزشی

۲۷۹..... خلاصه فصل

۲۸۳..... فصل دهم: اوتیسم و سایر اختلال‌های فراگیر تحولی

۲۸۶..... تعریف اختلال اوتیسم

۲۸۷..... میزان شیوع

۲۸۸..... سبب‌شناسی

۲۹۰..... سنجش

۲۹۱..... ویژگی‌های روانشناختی و رفتاری

۲۹۲..... ویژگی‌های افراد مبتلا به اختلال اوتیسم

۲۹۲..... نارسیسم در تعامل اجتماعی

۲۹۲..... مشکلات در برقراری ارتباط

۲۹۳..... الگوهای رفتاری تکراری و کلیشه‌ای

۲۹۵..... نشانگان آسیب‌گر

۲۹۷..... ملاحظات آموزشی

۲۹۸..... آموزش مستقیم مهارت‌ها

۲۹۸..... مدیریت رفتار

۲۹۹..... آموزش در موقعیت‌های طبیعی

۲۹۹..... راهبردهای آموزشی برای تدریس مهارت‌های اجتماعی به افراد آسیب‌گر

۳۰۰..... تفسیر اجتماعی

۳۰۰..... مربی‌گری

۳۰۰..... خلاصه فصل

۳۰۳..... فصل یازدهم: ناتوانی‌های شدید، چندگانه و با میزان شیوع پایین

۳۰۵..... تعریف

۳۰۶..... آسیب مغزی ناشی از ضربه

۳۰۶..... تعریف و ویژگی‌ها

۳۰۸..... میزان شیوع

۳۰۸..... سبب‌شناسی

۳۰۹.....	ملاحظات آموزشی.....
۳۱۳.....	ناشنوایی - ناینبایی.....
۳۱۴.....	تعریف.....
۳۱۴.....	میزان شیوع.....
۳۱۴.....	سبب‌شناسی.....
۳۱۴.....	نشانگان‌های ژنتیکی / کروموزومی.....
۳۱۵.....	علل قبل از تولد.....
۳۱۶.....	علل بعد از تولد.....
۳۱۷.....	ویژگی‌های افراد مبتلا به ناینبایی - ناشنوایی.....
۳۱۸.....	آموزش ویژه.....
۳۲۱.....	خلاصه فصل.....
۳۲۵.....	فصل دوازدهم: ناتوانی‌های جسمانی و آسیب‌های سلامت
۳۲۸.....	میزان شیوع.....
۳۲۹.....	۱) آسیب‌های عصبی - حرکتی.....
۳۲۹.....	الف) فلج مغزی.....
۳۳۰.....	سبب‌شناسی.....
۳۳۰.....	طبقه‌بندی.....
۳۳۲.....	ب) اختلال‌های حمله (صرع).....
۳۳۳.....	ج) اسپینایفیدا و دیگر آسیب‌های نخاعی.....
۳۳۴.....	۲) اختلال ارتوپدیکو عضلانی - استخوانی.....
۳۳۵.....	۳) سایر شرایطی که بر سلامت یا ناتوانی جسمانی تأثیر می‌گذارند.....
۳۳۶.....	ملاحظات آموزشی.....
۳۳۷.....	خلاصه فصل.....
۳۳۹.....	فصل سیزدهم: رویکرد آموزش تلفیقی
۳۴۴.....	عادی‌سازی.....
۳۴۵.....	مؤسسه‌زدایی.....

۳۴۶	 خودمختاری
۳۴۷	 تصورات مختلف درباره تلفیق
۳۵۱	 فواید آموزش تلفیقی
۳۵۳	 فواید آموزش تلفیقی برای کودکان با ناتوانی
۳۵۴	 فواید آموزش تلفیقی برای کودکان عادی یا تیزهوش
۳۵۷	 خلاصه فصل
۳۵۹	 واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۳۶۸	 واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۳۷۷	 واژه‌ها
۳۸۳	 نام‌ها
۳۸۹	 منابع

www.ketab.ir

پیش گفتار

انگیزه تدوین این کتاب نه نالارزنده سازی آثار موجود در حیطه کودکان با نیازهای ویژه بوده است و نه ارائه اثری بسیار کامل تر از آنها؛ که هدف، دسترسی دانشجویان، معلمان و متخصصان به اثری بوده است که از یک سو بتواند گروه های مختلف افراد با نیازهای ویژه را به آنها بشناساند و از سویی دیگر در عین مختصر بودن، تمامی جوانب و حیطه های روانشناختی، آموزشی و پوششی را پوشش دهد.

سخن گفتن از کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه، نه سخن گفتن از تفاوت های بارز آنها با افراد عادی است و نه تاکید بیش از اندازه بر شباهت های آنها. نکته مهم در نظر گرفتن همزمان شباهت ها و تفاوت ها و تاکید اولیه بر ویژگی های مشترک آنها است. در نتیجه کودک با نیازهای ویژه در نگاه اول یک کودک است با تمام ویژگی های یک انسان بهنجار (تاکید اولیه بر شباهت ها)، و در نگاه دوم کودکی است دارای نیازهای ویژه که باید به آنها توجه داشت. این کودک چه کم توان ذهنی باشد چه تیزهوش، دارای نیازهای ویژه ای است که آموزش عمومی پاسخگوی آن نیست. به همین دلیل در این کتاب برای گذار از تاکید اولیه بر تفاوت ها به تاکید اولیه بر شباهت ها (نه فقط تاکید بر شباهت ها)، اصطلاح **کودکان با نیازهای ویژه**^۱ جایگزین **کودکان استثنایی**^۲ شده است.

آنچه که کودکان با نیازهای ویژه در جامعه ایران از آن رنج می برد، در درجه اول کمبود امکانات و تسهیلات آموزشی و توانبخشی نیست، که مشکل اصلی آنها نگاه و نگرش منفی و

1. Children with special needs

2. Exceptional children

ترحم‌آمیز و در عین حال جهل آلود افراد جامعه است؛ جهلی که ترس را به دنبال دارد و ناشی از فقدان شناخت کافی افراد با نیازهای ویژه و یا شناساندن ناصحیح این افراد از سوی دست‌اندرکاران ذریبط است. نتایج تحقیقات حاکی از آن است که در هر جامعه‌ای ۱۰ الی ۱۵ درصد افراد آن جامعه، افراد با نیازهای ویژه هستند. از آن جایی که هر یک از این کودکان، پدر، مادر، خواهر و برادر خویش را نیز به نوعی درگیر مشکلات خاص خویش می‌سازند، بنابراین با یک نگاه سطحی می‌توان تشخیص داد که چند درصد از افراد جامعه ما یا خود دارای نیازهای ویژه هستند و یا این که عضوی از اعضای خانواده آنها فردی با نیازهای ویژه است. مقایسه سطحی این میزان شیوع واقعی با تعداد افرادی که تحت پوشش سازمان‌های آموزش و پرورش استثنایی و بهزیستی می‌باشند، آشکار می‌سازد که طیف عظیمی از افراد با نیازهای ویژه یا به علت ضعف در شناسایی و تشخیص یا دیگر عوامل غیرقابل ذکر در این کتاب، تحت پوشش مدارس عادی هستند یا این که برای فرار از برچسب استثنایی، وارد نظام آموزشی نمی‌شوند.

نتیجه این که از نظر نگارنده سرمایه‌گذاری اولیه و اصلی باید در جهت آگاه‌سازی افراد جامعه و تغییر نگرش‌های منفی آنها باشد. این سرمایه‌گذاری از یک سو با کمک به رشد یافتگی قشرهای مختلف جامعه به روند پیشگیری‌های اولیه، ثانویه و ثالثیه کمک می‌کند و از سویی دیگر باعث می‌گردد تا در روند آموزش کودکان با نیازهای ویژه به شمارهایی مانند کمترین میزان محدودیت، مؤسسه‌زدایی، عادی‌سازی و رویکرد آموزش تلفیقی جامعه عمل پوشانده شود.

در این کتاب افراد با نیازهای ویژه در یازده گروه معرفی شده‌اند. این گروه‌ها عبارتند از: کم‌توانی ذهنی، تیزهوشی، ناتوانی‌های یادگیری، نارسایی توجه/فزون‌کنشی، اختلال‌های هیجانی/رفتاری، اختلال‌های ارتباطی، آسیب شنوایی، آسیب بینایی، اوتیسم و سایر اختلال‌های فراگیر تحولی، ناتوانی‌های شدید و چندگانه، ناتوانی‌های جسمانی و آسیب‌های سلامت. همچنین فصل اول کتاب به مقدمه‌ای بر آموزش کودکان با نیازهای ویژه و فصل میزدهم به معرفی رویکرد آموزش تلفیقی اختصاص داده شده است. در معرفی هر اختلال تقریباً روند یکسانی طی شده است. این روند شامل تعریف، طبقه‌بندی، شناسایی و تشخیص، سبب-شناسی، ویژگی‌ها، و ملاحظات آموزشی است.

یادآوری این نکته نیز مهم است که معرفی تمامی گروه‌های با نیازهای ویژه به طور جامع و کامل از عهده یک کتاب خارج است، بنابراین در این اثر سعی شده است محورهای اصلی

آموزشی، توانبخشی، روانشناختی و پزشکی هر کدام از گروه‌های با نیازهای ویژه با بررسی آخرین دستاوردهای پژوهشی و منابع موجود دنیا به طور کلی و مختصر مورد بحث قرار گیرد و خوانندگان علاقمند برای کسب اطلاعات مفصل و جزئی درباره هر یک از گروه‌ها باید به کتاب‌های مستقلی که تنها به معرفی آن گروه اختصاص داده شدند، رجوع کنند. نتیجه این که این کتاب می‌تواند تنها برای درس شناخت کودکان استثنایی در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته‌های مختلف روانشناسی تدریس گردد.

در پایان از همسر و همکار گرانمایه خویش سرکار خانم لیلا صفی‌خانی کارشناس روانشناسی که پشتیبان خالصانه من در تدوین این کتاب بودند صمیمانه تشکر می‌نمایم و این کتاب را که " همه آنچه که می‌توانستم است نه همه آنچه که می‌خواستم " ، به او و گل همیشه بهار زندگی‌ام (دخترم) به خاطر تمامی وقت‌هایی که متعلق به آنها بوده است ولی صرف تدوین این اثر شده است، تقدیم می‌کنم.

www.ketab.ir